

КОМПОЗИЦІЙНІ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНСЬКОЇ КАЗКИ

Скробот А.І.,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

У статті розглядаються композиційні та комунікативно-прагматичні характеристики іспанської казки. Прагматична особливість її організації визначає специфіку функціонування іспанської казки як лінгвостилістичного феномена.

Ключові слова: композиція, комунікативно-прагматичний аспект, констатація-опис, констатація-експлікація, констатація-оцінка.

В статье рассматриваются композиционные и коммуникативно-прагматические характеристики испанской сказки. Прагматическая особенность ее организации обуславливает специфику функционирования испанской сказки как лингвостилистического феномена.

Ключевые слова: композиция, коммуникативно-прагматический аспект, констатация-описание, констатация-экспликация, констатация-оценка.

The article examines compositional and communicative-pragmatic characteristics of the Spanish tale. Pragmatic peculiarities of the tale's structural organization determine the modes of its functioning as a linguo-stylistic phenomenon.

Key words: composition, communicative and pragmatic aspect, statement-description, statement-explication, statement-evaluation.

Актуальність обраної теми визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних розвідок лінгвістики тексту. Комплексне вивчення механізмів продукування тексту казки, закономірностей вербальної реалізації її поетичного простору є важливим для визначення композиційної та комунікативно-прагматичної характеристики іспанської казки.

Мета статті полягає у виявленні композиційних та комунікативно-прагматичних особливостей іспанської казки.

Відповідно до зазначеної мети поставлено такі **завдання**:

- охарактеризувати лінгвістичний статус іспанської казки;
- виявити композиційно-структурну організацію іспанської казки;
- розкрити комунікативно-прагматичну специфіку іспанської казки.

Об'єктом дослідження є тексти іспанської казки.

Предмет вивчення — композиційні та комунікативно-прагматичні характеристики іспанської казки.

Практичне значення роботи полягає в тому, що здобуті результати можуть бути використані у спецкурсах із комунікативної та дискурсивної лінгвістики а також при підготовці курсових і дипломних робіт студентами різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Народна поетична творчість — складова частина національної культури. Вона становить культурну спадщину, без вивчення і засвоєння якої не може бути справжнього новаторства в сучасній дослідницькій практиці. Казки як суто духовна національна спадщина задовольняють практичні і духовні запити людини. Вони містять у собі морально-повчальні настанови, завдяки яким люди сприймають оточуючий світ. Тексти народних казок є найдосконалішим жанром фольклору, що впродовж багатьох століть був одним із дійових засобів формування естетичних потреб народу. Казка заснована на вигадці, завдяки чому вона ще більш вишукана й небуденна, тому у читача викликають інтерес зображені у ній події. Вигадка є свідомою установкою і вирізняє її з-поміж інших прозових творів, зокрема легенд, переказів, бувальщин, котрі зазвичай мають не розважальний, а інформативний характер.

Як й інші традиційні жанри фольклору, іспанська казка становить певну художню систему, що своєрідно поєднує риси, набуті протягом більш ніж тисячолітньої історії нації та відшліфовані у віках, з відносно новими елементами, поява яких зумовлена потребами і особливостями сучасного функціонування мови. Записи усної народної творчості збагачують мову нації в її просторовому й часовому вимірах. Іспанська народна казка являє собою складний комплекс віддзеркалень дійсності й усвідомлюється як адресантом,

так і адресатом розповіді як художня реальність. Тексти іспанських казок — це специфічні наративні структури з певною організацією, у яких відповідним чином обробляється та зберігається національно маркована семіотично оформлена система, що відображає етнічну ідентичність та менталітет.

Казка має стійку, історично усталену поетику, власне коло дійових осіб, характеризується замкнутістю наративної структури й описує незвичайні з погляду повсякденної логіки події [3, с. 35]. За характером дійових осіб іспанські казки поділяються на побутові (дійові особи — люди), анімалістичні (основні персонажі — тварини) і, окремо виділені, чарівні казки. Сюжет іспанської народної казки виступає найважливішою категорією жанру, він завжди конфліктний і відбиває стосунки між персонажами, характерні для кожної з виділених груп. Конфлікт у цих творах виникає у сфері соціальних або сімейних відносин і розв'язується як за допомогою магічного помічника, або завдяки власним зусиллям героїв. У багатьох іспанських народних казках змальовано антагоністичні стосунки в сім'ї — між чоловіком і дружиною (*Pezeza testadurez*), батьком і сином (*Micifuz, el de las botas*), між молодшим і старшими братами (*La gaita maravillosa*) тощо; в соціальних сферах — між бідняками і панівною верхівкою (*El príncipe desmemorizado*), дурнем і освіченими людьми (*El Cristo del convite*), церквою і простим селянином (*Un cura aficionado*).

Текст казки — це простір символів, знамень іншої реальності. Цим казка подібна до міфу. Казковий простір казки являє собою метапростір, внутрішній простір росту і становлення [1, с. 30]. Символічно він не менш реальний, ніж об'єктивна сторона життя. І хоча в реальному світі не існує злих відьом, велетнів і чаклунів, вони реальні і, як символ перешкод, пов'язані з ідеєю росту головного героя. Щоразу, коли казкові персонажі стикаються з подібними перешкодами, вони зустрічаються із злими силами в одній із їхніх іпостасей.

Через символи нашому погляду відкривається існуюча реальність (Є.М. Мелетинський). Наприклад, у казці «*La abejita Isabel*» невидиме за допомогою чарівних посередників стає видимим, і у зв'язку з цим важливо згадати, що символи — лише знамення, провісники і носії досвіду справжньої духовної реальності, хоча самі вони не є цією реальністю:

Una tarde, la abejita Isabel salió a pasear. Dejó la colmena sin decir nada a sus compañeras. Volaba muy contenta de mata en mata y de flor en flor. Ella conocía el monte, pues salía a recorrerlo casi todos los días, pero esa tarde quiso conocer otros lugares y por eso se fue alejando cada vez más, hasta llegar a la loma de las flores azules. Era la primera vez que llegaba hasta allí. ¡Qué paisaje más bonito! Había mariposas de todos los colores, y pajaritos que con sus trinos alegraban

el lugar. Se quedó mucho tiempo sobre una flor azul, mirando todo a su alrededor. El aire balanceaba la flor azul donde estaba Isabel como si fuera un columpio. La abejita Isabel estaba encantada con todo lo que veía en la loma de las flores azules. Tan encantada que no se dio cuenta de que el sol se había ido, y venía llegando la noche. Dejó las flores azules y los pajaritos y las mariposas. Inició el regreso a la colmena. Volaba sin parar. ¡Qué lejos! La noche cubrió el monte, todo estaba oscuro. Dio vueltas y más vueltas. La abejita Isabel no se acordaba del camino de regreso. ¡Se había perdido! Angustiada comenzó a llorar. Estuvo andando sin rumbo fijo hasta que le pareció escuchar desde muy lejos voces de otras abejas que la llamaban. Dejó de llorar y se fue acercando. ¡Eran sus compañeras!

Для тексту казки характерне контрастне групування дійових осіб у вигляді боротьби добра і зла. Конфлікт добра і зла відбивається в тексті іспанської народної казки через систему персонажів твору, шляхом взаємодії автора і читача. Ідея боротьби добра і зла — форма духовно-пізнавального відображення певних закономірних зв'язків у картині світу казки, яка спрямована на перетворення цього світу. Реалізація добра і зла у картині світу здійснюється в межах образних опозицій [5, с. 9].

Казка є покликом у доросле життя з усіма його складнощами та непередбачуваністю, легенда — спогадом про велике минуле народів і окремих людей, а міф — це спогад про Небо, про початок світу та його творців, про подвиги сонячних героїв. Кожна з цих структур архетипальна і містить у собі певні ідеї, запитання та відповіді, кожна відчиняє двері у простір героїв — прототипів і завдань іншого порядку за зростаючою шкалою.

Казковий герой постійно знаходиться у пошуку, йому легко проникнути у казковий простір, але вибратися звідти часто буває нелегко: під час повернення його переслідують (*El Castillo de Irás* у *No Volverás, El príncipe Tomasito* у *San José*). Казковий світ стикається із звичайним світом, але не змішується з ним. Згідно з віруваннями будь-якого народу, світ предків знаходиться поруч з нами, але одночасно він незбагнено далекий. Те ж саме можна сказати про світ богів та світ духовних трансформацій.

Так, наприклад, у густому лісі стоїть будинок чаклуна, у якому герой може або втратити життя, або одержати опис подальшої дороги, необхідні поради і допомогу — те, без чого йому неможливо дістатися до тридесятого царства. Все, що там відбувається, оповите таємницею: подвір'я та будинок чаклуна належать до території чарівного світу. Це священна територія, де здійснюється обряд чарівних ініціацій (*El príncipe Tomasito* у *San José, La Bella Durmiente*).

У казці чаклуни виконують роль або наставника і помічника (*El Cristo del convite*), або

антигероя, який прагне вбити, сховати або перетворити на іншу істоту головного героя (*La aventura de Matildita*). Герой казки не вагається, чи варто йому йти, він просто вирушає у казку — це його поклик.

Такий поклик природний: для того, щоб змінюватися, необхідна яскраво виявлена, така, що не знає сумнівів, потреба змінити форму свого існування у світі, здатність боротися і відроджуватися подібно до казкових героїв. Лише у цьому випадку життя — так само, як і казка, — буде наповнене оптимізмом, і всі пригоди, якими б страшними вони не здавались, будуть мати щасливий кінець.

Y vos, señor conde Lucanor, pues aquel hombre os dice que nadie de quien os fiéis sepa nada de lo que él os dice, tened por cierto que os quiere engañar, pues debéis entender bien que no hay razón para que él quiera vuestro provecho, y no tiene tanta obligación como los que viven con vos, a los que habéis hecho bien y que deben querer vuestro provecho y servicio. Y el conde tuvo por bueno este consejo e hizo lo que aconsejaba y todo salió bien. Y viendo don Juan que éste era un buen ejemplo, hizo escribirlo en este libro, e hizo estos versos que dicen así: Quien te aconseja esconderte de tus amigos Sabe que más te quiere engañar que dos higos.

Ритмічна організація тексту казки забезпечує його динамічну симетрію й гармонію. У текстах казок спостерігаються певні типи текстуальних матриць ритмічних схем синтагм. Наприклад: *Los festejos de bienvenida / duraron varios días / y el príncipe, Rapunzel y su hijo / vivieron felices para siempre. 2/2/3/3//*

Варіювання ритмічної моделі в синтагмах сигналізує про зміну топікального ланцюжка тексту казки. *Empizó a suplicar a la zorra, / pero ésta*

no le hizo caso. El conejo / se sentó y se puso a llorar. 3/3//1/3//

Ритм виконує як власне функцію структурування тексту, так і актуалізує прагматичну стратегію тексту казки.

Аналіз мікроструктури тексту дозволив виявити специфіку композиційно-сміслової організації казки, яка включає: заголовок, вступ, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку та заключну частину.

У залежності від комунікативно-прагматичної установки вступну частину іспанської казки репрезентує констатація-дискрипція: *Érase un conejo gris y una zorra pelirroja.*

Констатація-експлікація характеризує кульмінацію: *Mientras duró el invierno, todo le fue bien. Pero en cuanto llegó la primavera, la nieve empezó a derretirse, la tierra se calentó y el palacio de la zorra también derritó.*

Розв'язку та заключну частину актуалізує констатація-оцінка: *Los tres volvieron al reino del príncipe donde fueron recibidos con gran alegría.*

Аналіз образної системи на базі текстів народних казок дозволяє пояснити механізм функціонування етнокультурних сценаріїв, ідентифікаційні механізми серед представників іспанського етносу, роль мови в культурі, розглянути когнітивні сценарії та умови передачі ментальної специфіки етносу.

Результати дослідження свідчать про важливість студіювання іспанської казки як комунікативно-прагматичного репрезентанта іспанської ментальності. Перспективним видається зіставний аналіз казок інших народів, наприклад, іспанських й українських. Таке дослідження дало б змогу ідентифікувати когнітивні сценарії та умови передачі ментальної специфіки етносу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єсипович К.П. Образ чарівного у французькій народній казці (лінгвокогнітивний аспект) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Єсипович Катерина Петрівна. — К., 2006. — 220 с.
2. Лихачев Д.С. Внутренний мир художественного произведения // Вопросы литературы, 1968, № 8. — 79 с.
3. Мастилко Н.В. Іспанська народна казка: жанрово-композиційний та лінгвопрагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Мастилко Наталія Володимирівна. — К., 2004. — 186 с.
4. Мелетинский Е.М. Избранные статьи. Воспоминания. — М., 1998. — 293 с.
5. Наваренко І.А. Просодична організація іспанської народної казки (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. канд. філол. наук : 10.02.05 / Наваренко Інна Анатоліївна. — К., 2011. — 20 с.